

18/06/2009

Penjant d'un fil

ESTIU A AMÈRICA (1). LA FUNDACIÓ BARNES

"Aquesta casa-museu, que alberga una col·lecció de pintura (sobretot impressionista i postimpressionista) extraordinària, és la gran desconeguda del públic culte europeu"

Carles Boix

Sense el finançament resolt i amb l'Estatut en via morta (o mortal), l'estiu convida a fugir a altres terres – potser a Amèrica, on la política i la cosa pública continua sotmesa (ni que sigui molt imperfectament) al batec de les coses privades, com ha de ser i malgrat els esforços del senyor matamosques que hi ha al capdavant de l'administració actual. Per això, en aquest article (i els que l'han de seguir) us proposo un *tour* molt personal per algunes de les joies (la majoria no gaire fressades) dels Estats Units.

Per començar les coses bé, cal arribar frescos a Amèrica, sense fer cap mena d'escala en terres foranies. Com que Barcelona compta amb pocs vols directes, el viatger català només té, fet i fet, tres alternatives: Atlanta, Filadèlfia i Nova York. Tot i que la inclinació general és començar per Manhattan, que, com tothom sap, és la més aclaparadora i la menys americana de totes les ciutats del país, jo us suggereixo que voleu, amb US Airways, directament a Filadèlfia.

L'aeroport de Filadèlfia, net i eficient, estalvia al català, de mena rondinaire, el to caòtic dels aeroports novaiorquesos. Però, sobretot, aquesta destinació permet al viatger evitar els paranys que genera Manhattan i entendre, amb gran eficiència, és a dir, a cop d'ull i exactament en els deu minuts de cotxe que hi ha de l'aeroport a la ciutat de Filadèlfia, l'estructura urbana americana estàndard: un *downtown* erigit de gratacels (a vegades erectes i llueints sobre un cel fet com una planxa de metall blava; a voltes, en dies boirosos, amb formes ondulades i marges esfilagarsats), rodejat d'extensions impersonals d'urbanitzacions de casetes polides. Aquesta Amèrica urbana, que es repeteix en gran i petit per tot arreu, d'oceà Atlàntic a oceà Pacífic, la va esculpir l'automòbil o, per als amants de les teories de la conspiració, General Motors. Una generosa xarxa d'autovies, que xucla i escup cotxes regularment, permet als empleats de bancs, assegurances i consultories fugir cada tarda del centre de negocis a tallar la gespa dels seus jardins (tots ells sense tanques). A quarts de sis i en pocs minuts el downtown queda desert, com si s'hagués estavellat una gran ona d'energia atòmica que hagués absorbit les masses humanes del migdia. Els carrers prenen la solitud immòbil i el silenci desfonat d'un quadre de Hopper, només esquitxats per uns quants *homeless* i pels habitants del gueto negre proper.

Ara bé, com que Filadèlfia té una llarga història al darrere com a primera gran ciutat de l'època colonial, la buidor existencial de la ciutat americana moderna hi queda molt atenuada. I el viatger català, que sent un gran buit a l'estomac quan aterra en qualsevol ciutat nova de trinca del mig oest, hi pot entomar amb més parsimònia la radical diferència entre la vella Europa i la

modernitat geometritzada americana.

Per als amants d'històries amb final feliç, tants escassos a Catalunya, Filadèlfia és una fita obligada: s'hi va votar la declaració de la independència (a Independence Hall) i s'hi va redactar la constitució americana. I a pocs carrers de la campana de la llibertat i d'Independence Hall, al barri xinès, un pot menjar una pa de pessic tan finíssim i unes ulleres tan ensucrades i cruixents que fan venir ganes de deixar-ho estar tot i posar-se a estudiar científicament els possibles paral·lelismes històrics entre les pastisseries catalana i xinesa.

La joia de la corona de Filadèlfia i, per tant, l'objecte principal de la visita ha de ser, en tot cas, la Fundació Barnes. Aquesta casa-museu, que alberga una col·lecció de pintura (sobretot impressionista i postimpressionista) extraordinària, és la gran desconeguda del públic culte europeu. Amèrica té col·leccions d'art contemporani importantíssimes: jo he vist plorar algun europeu davant dels Cézannes i Monets de l'Art Institute de Chicago; i, per suposat, el National Art Museum de Washington i el MOMA de Nova York tenen obres fonamentals. Però la Barnes Foundation conté, de llarg, la col·lecció de més impacte del país.

El senyor Albert Barnes, nascut en una família de carnisers ara fa 135 anys, va estudiar química a Berlín i, de tornada a Filadèlfia, va inventar, en bona lògica americana, l'Argyrol, un antisèptic de gran èxit. Amb una fortuna considerable i abans que se la begués l'hereu escampa de torn, es va dedicar a crear seminaris sobre educació i art i a acumular una col·lecció d'art considerable. Tot això no ens ha d'estranyar. A part de fer diners, la filantropia és una activitat amb un predicament immens als Estats Units. Amb l'ajuda del filòsof americà *par excellence*, el pragmatista Dewey (a qui trobarem en una altra etapa del nostre viatge en una altra ciutat), Barnes va finalment muntar la seva pròpia fundació – dirigida en bona part a educar els treballadors de la seva empresa farmacèutica i a integrar les seves vides a la fàbrica amb classes d'art i filosofia i a oferir noves oportunitats educatives a la població negra de la ciutat.

Per allotjar la seva fundació, Barnes va edificar, a l'oest de Filadèlfia, una casa-museu de planta rectangular, línies clàssiques, amb dos pisos i sostres alts. Un cop va vendre la seva empresa l'any 1929, va dedicar els darrers dies de la seva vida a arranjar-hi el cúmul d'obres que havia anat adquirint. La fundació compta amb més de 180 Renoirs, prop de 70 Cézannes i uns 60 Matisse. Cal afegir-hi, a això, 46 Picassos, 18 Rousseaus, 16 Modiglianis, 11 Dégas i una mitja dotzena llarga de Van Goghs, Seurats, Manets i Monets.

Un cop entreu a la Fundació, resisteu la temptació de la galeria central que s'alça fins a la teulada i que s'obre directament davant vostre, i preneu les escales per dirigir-vos a la segona planta directament. Tot i que la primera planta té obres esplèndides, us robaran el temps (precios) que voldríeu haver dedicat al pis de dalt, d'habitacions àmplies i molt plenes de llum. Tot pujant les escales trobareu “La joia de viure” de Matisse, el cant més intens que hagi vist mai a la vida sensual, tot un manifest escandalós de formes, colors i, segons el vostre estat anímic, estils de vida – en els seus escassos moments no puritans Marx devia imaginar-se el comunisme així. El passadís central del segon pis s'aboca sobre la galeria central de l'edifici. Al damunt dels grans finestrals d'aquesta hi veureu “La dansa”, uns frescos de línies pures, pintades in situ pel mateix Matisse. En disposició simètrica, a banda i banda del passadís, s'obren diverses sales carregades

amb Matisse representant finestres obertes, cortines batudes pel vent, tot amarat de llum mediterrània; De Chirico extravagants, de vermells de maó, blaus profunds; i esbossos de ports i vaixells en tinta i aquarel•les de Sisley.

Si encara teniu una mica de temps, baixeu i vagaregeu per la primera planta a la recerca de cavalls picassians, dels horitzons quasi cúbics, de verds tendres i mars assolellades, de Cézanne, de la posta de sol a Colliure de Matisse, de jugadors i bevedors de Toulouse-Lautrec, dotzenes de Renoirs, i explosions de flors i models de tots plegats.

La fundació-museu és una estructura fortament personal. Les obres no estan organitzades ni per autor ni per cronologia ni per tema. Barnes va dirigir la seva disposició, en un sistema simètric, seguint pautes secretes que encara no ha pogut desvetllar ningú. L'efecte és xocant i alhora magnètic (o repel•lent per a una certa minoria poc imaginativa). El principi general és crear un entrellat de possibilitats inesgotable, construït per moure internament i subjugar-nos emocionalment. Per això, les pintures contemporànies vénen acompanyades de panys i claus d'orfebreria medieval i renaixentista delicadíssima, de baguls de roure colonials pintats a mà, de ceràmiques dels indis Pueblos i d'escultures africanes més atrevides que els caps estirats d'un Giacometti.

El jardí que envolta el museu, una gran massa de flors i arbres, vol ser una continuació natural de la vida artificial de l'edifici. I és tota aquesta combinació la que ens porta a meditar, sense haver-ho volgut conscientment i àdhuc quan un voldria evitar-ho, sobre l'inevitable rerefons polític de totes les coses. Vulnerant els plans vitals del creador de la fundació, les autoritats de Filadèlfia han decidit traslladar les obres del museu al centre de la ciutat, en un nou edifici. Disfressades d'apel•lacions al bé comú (reduir els costos de transport per al públic, revifar les parts més abandonades del *downtown*), hi juguen consideracions estrictament crematístiques. Tot el barri de Merion, com ho testimonien els rètols de protestes que hi ha plantats als carrers del voltant, s'ha aixecat en protesta contra la decisió municipal. Però sembla que els polítics, aquests grans destructors dels contractes més sòlids, guanyaran el plet en marxa. Correu-hi, doncs, a la Barnes, abans que es defaci l'encanteri que hi regna!